

ANKARA UNIVERSITY
PRESS

ANADOLU ANATOLIA
JOURNAL OF THE ARCHAEOLOGY DEPARTMENT

Anadolu Anatolia 50, 2024, 29-53
DOI: 10.36891/anatolia.1498754

Araştırma Makalesi
Research Article

SÜRDÜRÜLEBİLİR KÜLTÜREL MİRAS VE İYİLEŞTİREN ARKEOLOJİ: KAHRAMANMARAŞ MERKEZLİ 6 ŞUBAT DEPREMLERİ SONRASI AÇÇANA HÖYÜK, ESKİ ALALAH KENTİ KERPiÇ ANITLARININ KORUNMASINDA KOLEKTİF SÜREÇLER

Murat AKAR¹

¹Sorumlu Yazar/Corresponding

Author: Murat Akar (Doç. Dr.),
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-
Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü,
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Ana-
bilim Dalı,
31060 Hatay / TÜRKİYE
E-Posta: muratakr@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5485-8465
ROR ID: <https://ror.org/056hcg41>

Başvuru Tarihi/Submitted Date:

10.06.2024

Kabul Tarihi/Accepted Date:

14.10.2024

Yayın Tarihi/Published Date:

20.12.2024

Atıf/Cite as: Akar, M. 2024.

"Sürdürülebilir Kültürel Miras ve İyileştiren Arkeoloji: Kahramanmaraş Merkezli 6 Şubat Depremleri Sonrası Aççana Höyük, Eski Alalah Kenti Kerpiç Anıtlarının Korunmasında Kolektif Süreçler"

Anadolu Anatolia 50: 29-53

DOI: 10.36891/anatolia.1498754

Anahtar Kelimeler: 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri, Aççana Höyük, Alalah, İyileştiren Arkeoloji, Kerpiç, Tunç Çağı

Öz: Türkiye'nin Güneydoğu ve Suriye'nin kuzey illerini etkileyen Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinin beraberinde getirdiği ve kuşaklar boyunca hatırlanacak olan bireysel ve toplumsal yıkım, Antakya gibi neredeyse bütün yapıların hasar aldığı kent merkezlerinin çok daha üstündedir. Bu nedenle, bir yandan depremden etkilenen kentlerin yeniden inşa süreci devam ederken, diğer yandan da bireylerin ve toplumların iyileşme sürecinin de çok katmanlı bir yapıda kurgulanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, birçok ekip üyesi depremlerden birinci derecede etkilenen Mukiş Krallığı'nın başkenti Aççana Höyük, Eski Alalah kenti kazıları kapsamında yürütülen kerpiç anıtların korunmasına yönelik sürdürülebilir kültürel miras projesinin ilksel sonuçları aktarılmıştır. Yüzyıllık bir arkeolojik araştırma geçmişine sahip bir coğrafyanın sosyo-politik gelişimleri, çevresel değişimleri ve doğal afetler kaskacında Türkiye-Suriye sınırına 3 km mesafede yer alan unutulmuş bir kültürel miras alanında deprem sonrası yürütülen koruma çalışmaları, hatırlama, sahiplenme ve iyileştiren arkeoloji teması altında sunulmuştur.

SUSTAINABLE HERITAGE AND THE HEALING POTENTIAL OF ARCHAEOLOGY: COLLECTIVE WORK FOLLOWING THE FEBRURARY 6TH KAHRAMANMARAŞ EARTHQUAKES IN THE PRESERVATION OF THE MUD BRICK MONUMENTS AT TELL ATCHANA, ALALAKH

Keywords: February 6th Kahramanmaraş Earthquakes, Tell Atchana, Alalakh, Healing Archaeology, Mud Bricks, Bronze Age

Abstract: The individual and societal trauma created by the February 6th Kahramanmaraş earthquakes that affected the major cities of Southeastern Türkiye and Syria are far beyond the devastating destruction, particularly at Antakya, where almost every structure was damaged. Thus, in line with the re-building of the cities affected by the earthquakes, multi-layered individual and societal healing processes must therefore be planned. This study presents the initial results of the sustainable cultural heritage initiative aimed at preserving the mudbrick monuments within the research excavations conducted by the Tell Atchana, Alalakh Excavations, where numerous team members were personally impacted by the earthquakes. The capital city of the Kingdom of Mukish serves as the focal point of this preservation effort. The restoration efforts following the earthquake at a forgotten heritage site near the Turkish-Syrian border, influenced by socio-political changes, environmental shifts, and a natural catastrophe in a region with a century-old research history, are showcased, with a focus on remembering, embracing and healing archaeology endeavors.

GİRİŞ

Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinin yarattığı büyük ölçekli yıkım, yaşattığı manevi ve maddi kayıplarla Türkiye Cumhuriyeti'nin başa çıkmak zorunda kaldığı en büyük doğal afetlerden biri olarak tarihe geçmiştir¹. Kent merkezlerinde yer alan ve toplumsal belleğin oluşumunda önemli bir etkiye sahip olan kültürel miras alanları da bu depremlerde ağır hasar almıştır². Mekânsal hafızanın ve kent kimliğinin kimi tamamen yıkılan, kimi ise fazlasıyla hasar alan kültürel miras değerlerinin koruma, restorasyon ya da rekonstrüksiyon süreçlerinin uzun vadeli ve çok katmanlı politikalar çerçevesinde şekilleneceği, ancak bu sürecin uzun zaman alacağı açıktır³.

Kent merkezleri dışında kalan ve kırsaldaki konumları nedeniyle de kent belleğinde yeterince yer edinememiş kültürel miras alanları da benzer şekilde depremlerden fazlasıyla etkilenmişlerdir. Hatay ilinin Amik Ovası'nda, Asi Nehri'nin ana kolunun yakınında yer alan Açıana Höyük, Eski Alalah kenti bu kapsamda değerlendirilebilecek Orta ve Geç Tunç Çağı Mukiş Krallığı'nın başkentidir. Kolonyalist Arkeoloji döneminin önemli imgelerinden biri olan kentte yürütülen ilk dönem kazılarının (1936-1939 ve 1946-1949) akademik ve toplumsal etkileri, 1940'lı yıllardan sonra gelişim gösteren Türkiye arkeoloji politikaları, 21. yüzyılın makro ve mikro ölçekteki sosyo-politik ve ekonomik dengeleri, Türkiye-Suriye sınırına 3 km mesafede yer alan bir arkeolojik alanın unutulma sürecini ve son olarak da depremin yarattığı anlık etkinin çok katmanlı ve geniş bir zaman dilimi çerçevesinde sorgulanması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu makalede,

¹ Ren ve diğ. 2024; Meng ve diğ. 2024; Altunsu ve diğ. 2024.

² Boyoğulu ve diğ. 2023; Varnacı Uzun – Somuncu 2023; Altunsu ve diğ. 2024.

³ <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2024/02/Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Yeniden-Imar-ve-Gelisme-Raporu-1.pdf>

1930'lu yıllarda açığa çıkarılan, yaklaşık bir yüz yıl boyunca doğal şartlara maruz kalan ve son olarak da depremlerde hasar alan bir kentin ayakta kalan kerpiç anıtlarının korunması ve bu süreçte görev alan aktörlerin kolektif çabası bir vaka analizi olarak sunulmuş, kültürel miras, bireysel ve toplumsal farkındalık ve afetler sonrası iyileşme süreçlerinde kerpiç mimarinin günümüz yaşam koşulları içerisindeki maddi ve manevi anlamları irdelenmiştir.

AÇÇANA HÖYÜK, ESKİ ALALAH KENTİ

Amik Ovası'nın 22 hektarlık boyutuyla en büyük Orta ve Geç Tunç Çağı kenti olan Aççana Höyük ile hemen 800 metre kuzeyinde yer alan ve Erken Tunç ve Demir Çağı tabakalarına sahip olan Tayinat Höyük birlikte değerlendirildiğinde, bu iki höyüğün, ilişkili aşağı şehirleri ve peyzajıyla beraber Asi Nehri'nin yatak değişimlerine bağlı bir megakenti oluşturdukları anlaşılmaktadır⁴. Her iki höyükte 1930'lu yıllarda gerçekleştirilen geniş ölçekli kazılar ve günümüzde de devam eden yeni dönem arkeolojik araştırmaları, Amik Ovası'nın coğrafi konumu itibarıyla Mezopotamya, Anadolu ve Doğu Akdeniz'i birbirine bağlayan bir konuma sahip olduğunu göstermektedir.

Fig. 1: Aççana Höyük, Tayinat Höyük, aşağı şehirleri, çevre höyükler ve Asi Nehri arasındaki ilişkiyi gösteren gizliliği kaldırılmış 1960'lı yıllara ait Corona casus uydusu görüntüsü (Hazırlayan M. Akar).

⁴ Akar ve diğ. 2021, 76; Yener 2005, 4.

Fig. 2: 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası Maxar uydu görüntüsünde Asi Nehri'nin yatağı çevresinde görülen yatay yayılma ve sıvılaşma izleri (Hazırlayan M. Akar).

British Museum müteveli heyetinin görevlendirmesiyle, Charles Leonard Woolley'nin Açıca Höyük, Sabuniye ve Al Mina'da yürüttüğü ilk dönem kazılarının önemli bir misyonu olan Tunç Çağı'nda Batı ve Doğu medeniyetleri arasındaki erken ilişkilere dair kanıtlar bulunabilmiştir⁵. Kesintisiz bir MÖ 2. binyıl yerleşiminin ortaya çıkarıldığı Orta ve Geç Tunç Çağı tabakalarına sahip Açıca Höyük'te, VII., IV. ve III-II. Tabakalarda bulunan çivi yazılı Akadça ve Hititçe metinler kentin krallıklar ve imparatorluklar çağındaki konumunun tarihsel süreç içerisinde değerlendirilmesine imkân tanımıştır. Kardeşi Abba-el'in Alalah'ı Yarim-Lim'e vermesiyle başlayan kentin yazılı tarihi, özellikle MÖ 18.-17. yüzyıllarda bölgenin Amurru kökenli yöneticilere sahip, Halep merkezli Yamhad Krallığı'na bağlı bir kent devletinin gelişimine tanıklık ettiğini göstermektedir⁶. Yaklaşık MÖ 2100 civarına tarihlenen Açıca Höyük'ün en erken tabakalarında yazılı belgeler tespit edilememiş olsa dahi, Woolley'nin yürüttüğü derin Tapınak ve Stratigrafi Sondajları ve günümüzde devam eden jeoarkeolojik araştırmalar ışığında, olasılıkla günümüzden 4200 yıl önce yaşanan bir iklim olayının (4.2 ka olayı) tetiklediği ve Asi Nehri'nin yatak değiştirmesine neden olan çevresel bir değişimle birlikte, Erken Tunç Çağı yerleşiminin konumlandığı Tayinat Höyük'ün terk edildiği ve Açıca Höyük'te iskan döneminin başladığı anlaşılmaktadır⁷. Bu durum iki höyük arasında yürütülen jeoarkeolojik araştırmalar kapsamında elde edilen örselememiş sediman

⁵ Woolley 1953, 14.

⁶ Lauinger 2015, 52; AIT 456 [10.02].

⁷ Akar ve diğ. 2024a, 28.

karotlarında ve 1960'lı yıllarda çekilen Corona casus uydusu görüntülerinde de açıkça görülmektedir (Fig. 1)⁸. Açıçana Höyük'ün oval formunun, Asi Nehri'nin eski yatağının kenti çevrelemesiyle oluştuğu da dikkate alındığında, nehrin savunma ve taşımacılıkta önemli bir rolü olduğu ve kente bir liman kimliği kazandırdığı anlaşılmaktadır. 6 Şubat depremleri sonrası uydu görüntüleri değerlendirildiğinde ise, Asi Nehri'nin kentten 500 metre uzaklıkta olan günümüz yatağı yakınında gözlemlenen deprem sonrası yatay yayılma ve sivilaşmalar, yakın gelecekte benzer bir yatak değişiminin yaşanacağını göstermektedir. Bu durum, iki höyük arasındaki bağımlı ilişkinin çevresel değişimlere ve doğal afetlere karşı kırılgan bir yapısı olduğuna dair günümüzden bir örnek olarak sunulabilir (Fig. 2).

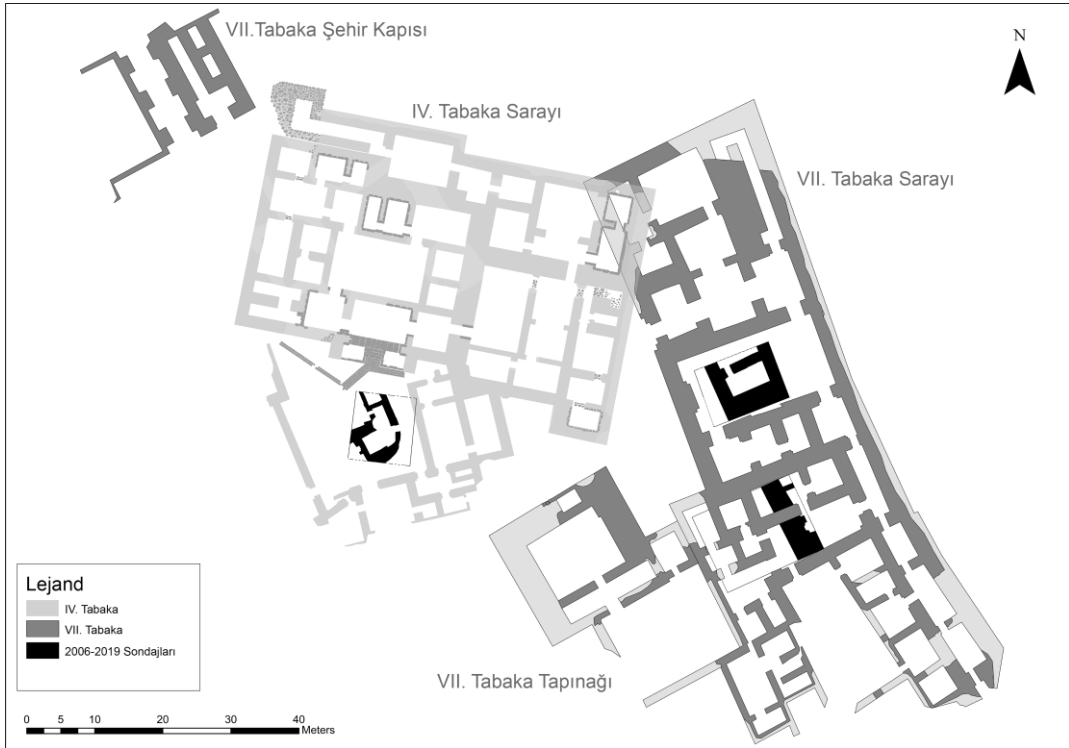

Fig. 3: Açıçana Höyük IV. ve VII. Tabaka yapıları genel mimari planı (Hazırlayan M. Akar, O. H. Kırman).

Orta Tunç II dönemine tarihlenen Açıçana Höyük VII. Tabaka, özellikle Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye'de arkeolojik kazıya bağlı olarak incelenmiş en geniş ölçekli kent planlarından birini temsil etmektedir⁹. Bazalt ve kireçtaşından işlenmiş ortostatlı mekânlarıyla, bir teras üzerine kurulan saray yapısı, *antis* planlı tapınağı ve *tripartit* planlı anıtsal şehir kapısı, kentin Orta Tunç Çağı mimari geleneğinin referans noktası olmasını sağlamıştır (Fig. 3). Bu ölçekte bir alanın açığa çıkarılması kuşkusuz 1930'lu yılların arkeoloji pratiğine bağlıdır. Yaklaşık 400 işçinin ve çok az sayıda uzmanın yer aldığı ilk dönem kazıları, bir yandan Tunç Çağı dinamiklerini ortaya koyarken, stratigrafideki tutarsızlıklar ve eksik belgelemenin yarattığı kopukluklar da beraberinde

⁸ Avşar ve diğ. 2019; Horowitz ve diğ. 2019; Welton ve diğ. 2011.

⁹ Woolley 1955, 91-110.

hâlâ fazlasıyla tartışılan kronoloji problemlerini literatüre taşımıştır. Woolley'nin yürüttüğü kazıların sonuçlarının yayımlanmasının hemen ardından başlayan ve günümüzde de devam eden kısa, orta ve yüksek kronoloji problemi, Açıca Höyük tabakalaşmasını farklı bilim insanlarıncan çok tartışılan arkeolojik kazılardan biri olma konumuna getirmiştir¹⁰. Açıca Höyük'ün Anadolu, Mezopotamya ve Doğu Akdeniz ile kurduğu ilişkilerin yazılı tarihle eşleştirilebilme imkânı sağlaması, bu durumun altında yatan en önemli etkidir. VII. Tabaka Sarayı içinde kentin tarım politikalarını tanımlayan bir arşive ait Akadça dilinde yazılmış tabletlerin varlığı¹¹, saray odalarında bulunan ve Doğu Akdeniz geleneğini yansıtan duvar boyası parçaları¹², Mısır'la kurulan ilişkilere işaret eden taş kaplar¹³ ve Asya fillerinin dışlarının de bulunduğu atölye ve depolar¹⁴, kentin konumu itibarıyla tarım ve hayvancılığın yanı sıra, güçlü bir uluslararası ticaret ekonomisine bağlı gelişim gösterdiğinin kanıtları olarak değerlendirilebilir. Yanı sıra, zeytinyağı ve şarap gibi değerli ürünlerin üretimi ve ticaretinin de bu dönemde kente ve kırsalına önemli bir ekonomik kimlik kazandırdığı hem arkeolojik hem de yazılı belgeler üzerinden anlaşılmaktadır¹⁵. Bir duraksama döneminin ardından, ikinci bir kentsel gelişim dönemi ise Mitanni İmparatorluğu'na bağlı yeni bir yönetim sistemiyle tanımlanmaktadır. İdrimi hanedanlığıyla birlikte bölgesel Mukış Krallığı'nın başkenti olma statüsü kazanan kentte IV. Tabaka, Geç Tunç Çağı'nın değişen dinamiklerini mimari, maddi kültür kalıntıları ve yine Akadça dilinde yazılmış çivi yazılı tabletler üzerinden kurgulamaya imkân sağlamaktadır. Özellikle Mitanni yönetimi altında gelişen kast sistemine ışık tutan yazılı belgeler, bu bağlamda üniktir¹⁶. Cam ve heykeltıraşlık sanatındaki endüstriyel faaliyetlerle birlikte Alalah bir kent devletinden bölgesel Mukış Krallığı'nın başkenti statüsüne yükselmiştir¹⁷.

Kentin Mitanni dönemini tanımlayan ve günümüzde ziyarete açık olan en önemli yapısal kalıntısı, IV. Tabaka'ya ait saray yapısıdır. Dış ön cephesi bazalt ortostatlarla kaplı Kral İdrimi'nin Sarayı, bazalt taşından işlenmiş basamaklı ve çift sütunlu girişiyile mimarlık tarihindeki en erken *bit hilani* örneklerinden birini yansıtır ve Demir Çağı ile Yunan-Roma tapınaklarına kadar uzanacak olan mimari geleneğin prototipi olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁸. Yine bu dönemde inşa edilen savunma sistemine entegre askeri nitelikli yapılar ve tapınağın da yer aldığı bölge, kentin Saraylar Bölgesi olarak tanımladığımız yapısal kalıntılarını temsil ederler (Fig. 3)¹⁹.

Kentte Hitit hakimiyet dönemini tanımlayan aslan heykelleri ve Hitit valisi Tudhaliya'nın da kabartmasının bulunduğu tapınak ise daha erken dönemleri tanımlayabilmek adına kazılıp kaldırılmıştır²⁰. İhtar kültüyle ilişkilendirilen ve aynı bölgede üst üste tapınak tabakalarının incelenildiği bu alandan elde edilen veri setleri, Açıca Höyük stratigrafisinin temelini oluşturmaktadır.

¹⁰ Gates 1981; Yener 2013.

¹¹ Magness-Gardinier 1994; Lauinger 2015.

¹² Yener 2021; Akar ve diğ. 2021, 80-82.

¹³ Akar 2017.

¹⁴ Çakırlar - İkrâm 2016.

¹⁵ Lauinger 2015, 85; Akar - Kara 2020.

¹⁶ von Dassow 2008.

¹⁷ Akar 2018; Yener - Akar 2020.

¹⁸ Frankfort 1952, 130.

¹⁹ Akar 2019.

²⁰ Woolley 1955, 33.

Su seviyesinin yüksek olduğu 1930'lu yıllarda, bu derin açmalarda bir su çekme pompası kullanılarak kazılar tamamlanmış ve herhangi bir yapısal kalıntı yerinde bırakılmamıştır²¹.

Geniş ölçekte açığa çıkarılan VII. ve IV. Tabakalar, şiddetli yangınlara maruz kalmış olmaları nedeniyle yapısal kalıntıların kimi yerde dört metreye ulaşan yükseklikteki kerpiç duvarlarıyla kentin en iyi korunageldiği dönemleri tanımlarlar. VII. Tabaka kentinin I. Hattuşili tarafından Kuzey Suriye seferleri sırasında yakılıp yıkıldığı literatürde kabul gören genel görüştür²². IV. Tabaka kentinin ise yine bir Hitit istilasıyla son bulmuş olabileceği III.-II. Tabakalarda gözlemlenen Hitit ilişkili materyal kültürü üzerinden yorumlanabilir²³.

YENİDEN HÖYÜKLEŞME VE UNUTULMA

İlk dönem kazılarında açığa çıkarılan VII. Tabaka Sarayı'nın büyük bir kısmı, VII. Tabaka Şehir Kapısı ve IV. Tabaka Sarayı ile ilişkili kale yapısının kalıntıları günümüzde yerinde durmaktadır (Fig. 4). Ancak, neredeyse yüz yıl boyunca bütün çevresel faktörlere ve kontrolsüz insan ve yabani hayvan hareketliliğine karşı açıkta kalan bu yapılar ciddi bir tahribata maruz kalmışlardır. Kerpiç mimarinin zamana yenik düşmesiyle başlayan ve tekrar eden çok katmanlı höyükleşme süreci, arkeolojik araştırma yapılan alanların uzun vadeli korunma süreçlerinde yaşanan temel problemleri de beraberinde getirmiştir.

Fig. 4: IV. Tabaka Sarayı, Woolley dönemi kazıları (University College London Arşivi).

²¹ VII. Tabaka Sarayı ve IV. Tabaka Sarayı arasında kalan Tapınak Sondajı günümüzde derin bir meteor çukuru görüntüsü sunmaktadır.

²² Detaylı kaynakça için bkz. Lauinger 2015, 204, dipnot 10.

²³ Yener – Akar 2013; Bulu 2017; Horowitz 2019.

Kazıyı yürüten ekibin kararları doğrultusunda şekillenen arkeolojik araştırmada hangi yapı katlarının korunacağı ya da kaldırılması gerektiği fazlasıyla tartışılan göreceli bir kavramdır²⁴. Tabakalaşmayı anlamayı hedefleyen höyük kazılarında alan yönetimi ve sunumu da bu nedenle çoğu zaman kazıcının araştırma hedefleri kapsamında şekillenmektedir. Bu süreç Aaçana Höyük'te farklı bir şekilde gelişmiştir. Woolley'nin yaklaşık 8000 metrekarelik alanda açığa çıkardığı Orta ve Geç Tunç Çağı anıtlarının daha erken dönemleri incelemek adına kaldırılmasına, yapıların korunması gerekçesiyle dönemin müzeler müdürlüğü tarafınca izin verilmemiştir²⁵. Ancak, kazının tamamlanması ve arkeolojik araştırmalara 70 yıl sürecek bir ara verilmesiyle hızlı bir höyükleşme süreci yeniden başlamıştır. Charles Leonard Woolley, Alalah kentini *Unutulmuş Krallık* adlı kitabıyla literatüre kazandırmıştır²⁶. Kitaba kentin geçmişini tanımlamak adına verilen bu dik-kat çekici başlık, geleceği de öngörmüş olmalıdır.

Aaçana Höyük ve Tayinat Höyük'te açığa çıkarılan Hitit tabakaları, Mustafa Kemal Atatürk'ün Hatay davasında önemli bir rol oynamış ve elde edilen sonuçlar yakından takip edilmiştir²⁷. 1940'lı yıllarda ivmelenen Orta Anadolu Hitit araştırmaları, akabinde 1960'lı yıllarda başlayan Keban ve Karakaya barajı kurtarma kazalarıyla, Anadolu arkeolojisinin Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi araştırma sahası Kızılırmak, Fırat ve Dicle havzalarına yönelmiştir²⁸. Bir diğer yandan Kuzeybatı Suriye'de Tell Mardikh/Ebla²⁹ kentinde başlayan kazılarla birlikte, bir tampon bölge olan Amik Ovası arkeolojik araştırmalarında da bir duraklama dönemine girilmiştir. Bu akademik unutulma sürecinde, Roma-Bizans Dönemi mozaikleriyle kimlik kazanan Antakya tarihinin sunuşunda, erken dönemlere olan kamusal ve toplumsal ilgi de kaybolmuştur³⁰.

Hatay Arkeoloji Müzesi'nde yer alan zengin Amik Ovası koleksiyonu ziyaretçileri şaşırtmakla beraber, bağlamından koparılmış vitrin eserlerine dönüştükleri gerçeği ortadadır. Aaçana Höyük ve Tayinat Höyük eserleri Tunç Çağı IV. Tabaka Sarayı ve Demir Çağı Tayinat Tapınağı'nın mimari planından ilham alınarak sunulmuş olsa dahi³¹, günümüzde birçok Hataylı ya da kenti ziyaret edenler sıra dışı görünümüyle Geç Hitit Dönemi kralı Suppililiuma'yı³² görsel hafızalarına kartpostallar ya da hediyelik eşyalarla kaydetmiş olmakla birlikte, bu anıtsal heykelin nerede bulunduğu sorusuna cevap verememektedirler. Benzer şekilde, 1939 yılında uluslararası diplomasi dinamikleri içerisinde British Museum'a götürülen Alalah'ın kralı İdrimi'ye³³ ait heykel hakkında ise hiçbir toplumsal farkındalık oluşmamıştır. Kral İdrimi, günümüzde yaşanan Suriye iç savaşı ve tetiklediği göç dalgasıyla ilişkilendirilerek, Avrupa'daki ilk Suriyeli mülteci olarak tanıtılmakta ve politik bir algı yönetiminin parçasına dönüşmektedir³⁴. Üzerindeki 104 satırlık Akadça metinle

²⁴ Hodder 2010; Williams 2018; Comer 2020.

²⁵ 1946 yılında Aaçana Höyük'te kazı komiseri olarak görev alan Hatay Arkeoloji Müzesi müdürü Ruhin Tekan, sadece IV. Tabaka Sarayı'nın içerisinde yer alan 4 No.lu oda içerisinde sondajlar yapılmasına izin vermiştir. Woolley 1955, 106.

²⁶ Woolley 1953.

²⁷ Ardıç 1937.

²⁸ Özdoğan 2006a; Özdoğan 2006b.

²⁹ Matthiae 1985.

³⁰ Redford 2014.

³¹ Akar 2014.

³² Harrison 2017.

³³ Smith 1949; Maloigne 2017.

³⁴ Fraser 2017.

dünyada yazılmış ilk otobiyografi özelliğine sahip olan İdrimi heykeli ve bulunduğu topraklarla olan ilişkisi, Hatay ve Türkiye arkeolojisi nezdinde unutulmuş durumdadır.

Bölgede Kinet Höyük³⁵ (Dört Yol) ve Tell Kurdu³⁶ (Reyhanlı) kazıları dışında sınırlı sayıda arkeolojik araştırmanın gerçekleştirildiği 1990'lı yıllarda, Hatay Arkeoloji Müzesi tarafından Aççana Höyük'te inşa edilen ve depremlerde ağır hasar alması nedeniyle de kaldırılan demir iskeletli sac çatı örtüsü, IV. Tabaka Sarayı'nın doğu kanadında kısmen bir koruma sağlamıştır. Alanın kimliğiyle uyuşmayan bu demir yapı, mekânsal bütünlüğü bozmakla beraber sınırlı bir alanda kerpiç yapıların doğal şartlardan korunmasına olanak sağlamıştır. Ancak, sadece IV. Tabaka Sarayı'nın doğu kanadının kapatılmış olması ve çatı örtüsü inşa edilirken herhangi bir yağmur suyu drenaj sistemi kurulmamış olması nedeniyle, örtünün doğusunda yer alan VII. Tabaka Sarayı, çatının aktardığı yağmur sularından fazlasıyla etkilenmiştir. Höyüğün 1. Derece Sit Alanı olarak tanımlanması öncesinde, tepede yer alan çiftlik evinin inşası ve yolunun ağaçlandırılmasıyla birlikte, yıllar içerisinde olumsuz koşullara maruz kalan kazı alanı, yoğun bir yabancı bitki örtüsü ve özel mülkiyet kısılcığında kalmıştır. Benzer şekilde, höyüğün güneyinde yer alan ve neredeyse üçte birine yayılan Varışlı Köyü, kültürel miras değerlerinin korunması ve günümüz sakinlerinin yaşam koşullarının iyileştirilmesi hususunda kamusal sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle kültürel mirasın korunmasında elzem olan toplumsal farkındalık ve sahiplenme, Türkiye-Suriye sınırına 3 km uzaklıkta yer alan ve yaşamın devam ettiği bir höyükte, sosyo-politik yapı ve doğal afetler nedeniyle sekteye uğramaktadır (Fig. 5).

Fig. 5: 6 Şubat depremleri sonrasında yıkılan VII. Tabaka Sarayı'nın kerpiç doğu duvarı (Fotoğraf M. Akar).

³⁵ Gates 2000.

³⁶ Yener ve diğ., 2000.

Fig. 6: Doğal koşullara maruz kalan ve yabani bitkiler tarafından istila edilmiş IV. Tabaka Sarayı (Fotoğraf M. Akar).

Bir diğer yandan, Doğu Akdeniz bölgesinin yabani bir bitkisi olan çeti otu (*prosopis farcta*), bir genel çevre düzeni probleminin çok üstündedir³⁷. Kazıların tamamlanmasını takip eden bu yüz yıllık zaman dilimi içerisinde söz konusu bitki bütün alanı istila etmiş, yeraltı suyuyla beslenerek, odunsu köklü yapısıyla kerpiç anıtların tamamını kaplamış, ortostatları çatlatmış, kimi noktada ise yerinden oynatmıştır. Bu durum, mekanik temizliğin çok üstünde uygulamaların hayata geçirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur (Fig. 6).

HATIRLAMA VE UNUTTURMAMA

Yukarıda bahsi geçen tüm problemler dikkate alınarak, Saraylar Bölgesi'nin korunması adına K. Aslıhan Yener tarafından 2000 yılında başlatılan yeni dönem arkeolojik kazıları kapsamında bir alan yönetimi planı eşliğinde, Aççana Höyük yapısal kalıntılarının bir kültür mirası olarak korunması doğrultusunda atılan adımlara yerel yönetimler nezdinde geri dönüş sağlanamamıştır³⁸. Kuşkusuzdur ki bu durumun en büyük nedeni, erimiş olan ve yoğun bitki örtüsü altında kaybolan kerpiç mimarinin yarattığı görsel tatmin eksikliğidir. Bu, ne yazık ki, höyük arkeolojisinin uzun vadede temel problemidir. Günümüzde arkeolojik araştırmaların devam etmediği birçok höyükte, benzer görüntüler ortaya çıkmaktadır. Yıkılan kesitler, eriyen duvarlar ve yoğun bitki örtüsü altında kaybolan arkeolojik doku, alanın kültürel miras olarak korunması, yaşatılması ve topluma kazandırılması hususunda özellikle yerel yönetimlerin önde gelen aktörlerini

³⁷ Pasiecznik ve diğ. 2004.

³⁸ Arauz 2014.

hayal kırıklığına uğratmaktadır. Toplumsal hafızada, arkeolojik saha imgesi çoğu zaman klasik dönemlerin taş mimariye sahip anıtlarıyla ilişkilendirilmektedir³⁹. Bu nedendir ki, Açıçana Höyük gibi hassas kerpiç bir mimari dokuya sahip ve uzun yıllar boyunca çevresel etkenlere maruz kalmış bir kültürel miras alanının korunması ve toplum nezdinde değer kazanması uzun vadeli bir süreçtir. Kuşkusuzdur ki, Türkiye’de yakın zamanda başlatılan ve erken dönemlere olan ilginin artmasına ve algının değişmesine imkân tanıyan Çatalhöyük⁴⁰, Aşıklı Höyük⁴¹, Arslantepe⁴² ve Taş Tepeler⁴³ projeleri, toplumsal bellekte arkeolojik saha imgelerinin çeşitlenmesi adına da önemli çıktılara sahiptir.

Bütün bu problemler göz önünde bulundurularak, 2020 yılında yeni bir eylem planıyla birlikte, Açıçana Höyük’te geri dönüşü olan sürdürülebilir uygulamaların hayata geçirilmesi için ilk adımlar atılmış, depremin bölgede ve höyükte yarattığı yıkıcı etkiyle birlikte bu sürecin acil bir eylem planına dönüştürülerek hız kazanması zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Deprem öncesinde başlayan ve deprem sonrasında sembolik bir anlam da kazanan koruma uygulamalarının temelinde, formu bozulan ve toprak yığını görünümüne bürünen yapısal kalıntıların öncelikli olarak eriyen kerpiç duvar molozunun temizlenmesi ve mimari bütünlüğün anlaşılabilir hale getirilmesi hedeflenmiştir. Düzenli ve sistematik mekanik temizlik ve zirai ilaçlama yardımıyla alandaki yabancı bitki örtüsünün kontrol altında tutulması bu çalışmanın ilk etabını oluşturmuştur.

Günümüzde, kazı sezonlarını takiben geçici koruma uygulamaları kapsamında nefes alabilen jeo-tekstil malzemeyle alanların kapatılması en sağlıklı çözüm gibi gözükmektedir⁴⁴. Bu malzeme, kazı alanları içerisinde yağışa bağlı göllenmeyi, kesitlerin çökmesini ve yapısal kalıntıların zarar görmesini engellerken, güneşle ilişkisi kesilen bitkilerin büyümesinin kontrol altında tutulmasına ve özellikle bir çatı örtüsüyle kapatılmayan geniş alanların korunmasına imkân tanımaktadır. Bununla beraber, yıllık değişimi nedeniyle jeo-tekstil hem maliyetli bir uygulamadır hem de arkeolojik dokuyla olan uyumsuzluğu ve hızlı yıpranma süreçleriyle mekân algısının oluşmasını engelleyen bir bariyer kimliğine sahiptir.

Açıçana Höyük’te geniş bir alana yayılan ve açıkta kalan kerpiç yapısal kalıntıların korunmasına yönelik alternatif bir yöntem 2022 yılında uygulanmaya başlanmıştır. Geç Tunç Çağı IV. Tabaka Sarayının avlusunu çevreleyen ve ortalama bir metre yüksekliğe sahip kerpiç duvarların molozunun temizlenmesini takiben kerpiç duvarlar jeo-tekstil malzeme kullanılarak muhafaza altına alınmıştır. İkinci aşamada, geleneksel, sürdürülebilir ve geri dönüşümü olan bir uygulama yöntemi olarak bütün yüzeyler saman ve elenmiş kerpiç molozundan yapılan çamurla sıvanmıştır. Çamur sıvası, kent kerpiç mimari dokusuyla uyum sağlamış ve 1930’lu yıllardan sonra alanda ilk kez mekân algısı oluşturulabilmiştir. Bu görece basit yöntemle koruma altına alınan kerpiç duvarların, yoğun yağışlı kış aylarının olumsuz koşullarından ve 6 Şubat depremlerinden etkilenmemiş olması, yöntemin uzun vadeli başarısını kanıtlamıştır. Ancak, çamur sıvası doğası gereği yıllık bakım gerektirmektedir. Bu vesileyle, koruma uygulamalarının gerçekleştirildiği yapılarda yıllık sıva uygulamasının gerekliliği de ortaya çıkmıştır (Fig. 7-8).

³⁹ Özdoğan 2011, 166.

⁴⁰ Mickel ve diğ. 2021.

⁴¹ Özbaşaran ve diğ. 2010.

⁴² Balossi Restelli ve diğ. 2017.

⁴³ Karul 2022.

⁴⁴ Kavazanjian 2004.

Fig. 7: IV. Tabaka Sarayı avlu duvarlarının temizliği, jeo-tekstille kaplanması ve geleneksel çamur sıvasıyla muhafaza altına alınması (Fotoğraf M. Akar).

Fig. 8: Kerpiç duvarları koruma altına alınmış, mekân zemini ince micirle kaplanmış ve yürüyüş yolları tamamlanmış IV. Tabaka Sarayı Avlusu (Fotoğraf M. Akar).

KENT BELLEĞİNİN BAŞLANGIÇ NOKTASI OLARAK ŞEHİR KAPISI

Tek bir fotoğraf karesi ve bir mimari planla tanımlanan Açıçana Höyük, Orta Tunç Çağı şehir kapısı ve ilişkili muhafız kulesi, *tripartit* planıyla, özellikle MÖ 2. binyılda Anadolu'da gelişim gösteren kent kapılarının öncülerinden biri olarak değerlendirilebilir (Fig. 9). Krallığın eriştiği gücün mekânsal izdüşümü olan kapı sistemleri, kenti ziyaret edenlerde merak, hayranlık ve korku uyandırabilecek özellikleri bir arada barındırmasıyla hem işlevsel hem de sembolik bir öneme sahiptir⁴⁵. Günümüzde bu kapı sistemlerinin Geç Tunç Çağı'na tarihlenen en iyi korunagelmiş örneği, Hititler'in başkenti Hattuşa'da görülmektedir⁴⁶. Şehir duvarının bir kısmının rekonstrüksiyonu da gerçekleştirilen Hattuşa'da, Tunç Çağı'nın savunma sistemlerinin gelişimini takip etmek mümkündür⁴⁷. Açıçana Höyük'te açığa çıkarılan şehir kapısı ve ilişkili sarayın, I. Hattuşili tarafından yakılıp yıkıldığı görüşü kabul edildiğinde, Hititler'in Alalah'ın mimarisinden etkilenmiş olabilecekleri ve bu ortostatlı yapı geleneğini Orta Anadolu'ya taşımış olabileceklerini düşünmek gerekmektedir. Bu bağlamda, şehir kapısı geleneğinin başkente taşınmasında Açıçana Höyük mimarisinin bir aktarım noktası olduğu vurgulanabilir⁴⁸.

Fig. 9: Woolley dönemi kazılarında açığa çıkarılan tripartit planlı Orta Tunç Çağı şehir kapısı ve ilişkili muhafız kulesi (University College London arşivi).

⁴⁵ Ussishkin 1989.

⁴⁶ Mielke 2018.

⁴⁷ Seeher 2007.

⁴⁸ Harmanşah 2007, 75.

Şiddetli bir yangınla kullanımı sona eren şehir kapısı ve ilişkili muhafız kulesi de uzun yıllar içerisinde erozyona maruz kalmış ve derin köklü bitki örtüsü altında yapısal bütünlüğünü tamamıyla kaybetmiştir (Fig. 10). Bu alanda gerçekleştirilen temizlik çalışmaları mevcut kerpiç duvarların sadece çamur sıvasıyla korunamayacak boyutta bir erimeye maruz kaldığı ortaya çıkmıştır. Özellikle kireçtaşı ortostatların da köklü bitkilerin itiş gücüyle zaman içerisinde yerinden oynadığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, bu özel yapının korunması ve kent belleğinin başlangıç noktası olan şehir kapısının mekânsal bütünlüğünün aktarılması üzerine geleneksel yolla kerpiç üretimi ve üretilen kerpiçlerin bir kaplama (capping)⁴⁹ uygulamasında kullanılmasına karar verilmiştir. Dünya'da özellikle kerpiç mimarinin korunmasında benzer uygulamalar gerçekleştirilmiş olmakla beraber, bir başka yayında görsel açıdan detaylandırılan Açıçana Höyük anıtlarını koruma projesi⁵⁰, her arkeolojik alanda kendi içerisindeki fiziksel koşullar dikkate alınarak koruma uygulamalarının geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Kerpiç mimariyi koruma çabası içeren her projenin orta ve uzun vadeli eylem planlarında ise toprak mimarinin doğası gereği yıllık bakıma ihtiyacı olduğunun ve çevresel koşullara bağlı kalarak her uygulama sahasının kendine has problemleri ve çözümlenmeleri olması gerektiğinin altını çizmek gerekmektedir⁵¹.

Fig. 10: Orta Tunç Çağı şehir kapısının koruma çalışmaları öncesi genel durumu (Fotoğraf M. Akar).

⁴⁹ Barnard ve diğ. 2016; Chiari 1990.

⁵⁰ Akar ve diğ. 2024b.

⁵¹ Oates 1990, 386; Gasche – Birchmeier 1981.

Woolley kazılarının hafriyat toprağının bir kısmı IV. Tabaka Sarayı ve VII. Tabaka Şehir Kapısı arkasındaki yamaca dökülmüştür. 1930'lu yıllarda höyüğe kuzeyden bakan fotoğraf karesinde, hafriyat toprağının yarattığı tepeler ve kent kapısı görülmektedir (Fig. 11). Bu tepeleri oluşturan höyük toprağının büyük bir kısmının kerpiç yapıların molozu olması nedeniyle modern kerpiç üretimi için en iyi kaynağı sağladığı, höyük dışından taşınan toprakla üretilen kerpiç denemeleriyle karşılaştırıldığında anlaşılmıştır. Bu bağlamda hem höyük üzerinde mimari algıyı engelleyen hafriyat toprağının oluşturduğu tepelerin kaldırılması, hem de geri dönüştürülerek kerpiç üretiminde ham madde kaynağı olarak kullanılmasına karar verilmiştir. Düzenli olarak elenen eski kazıların hafriyat toprağı, saman ve su karışımıyla kerpiç hamuruna dönüştürülmüş (Fig. 12) ve akabinde Tunç Çağı standardı olan 40 x 40 x 12 ve 40 x 20 x 12 cm'lik kalıplara dökülmüştür. Deprem sonrası çalışmalarda sınırlı ve özverili bir ekibin yer aldığı bu proje kapsamında her biri 25 kg ağırlığında 4500 adet kerpiç üretilmiştir (Fig. 13).

İkinci aşamada jeo-tekstil ile korunmuş mevcut duvarların bütün yüzeyleri yeni üretilen kerpiçlerle kapatılmıştır (Fig. 14). Son aşamada da yapının tamamına çamur sıvası uygulanmıştır. Bu uygulamanın tamamlandığı 2023 kazı sezonunu takip eden kış ve bahar ayları, Hatay bölgesinde yaşanan en yoğun yağışlı dönemlerden birine tanıklık etmiştir. Çok sayıda sel taşkınının olduğu bir yıllık süreç içerisinde alan yıl boyu gözleme tabi tutulmuştur. Birkaç noktada zarar gören sıvalar haricinde yapıda hiçbir bozulma yaşanmamıştır (Fig. 15)⁵².

Fig. 11: Woolley döneminde höyüğe kuzeyden bakan bir fotoğraf karesi. Şehir kapısı ve 1930'lu yıllara ait kazı hafriyat toprağının oluşturduğu yüksek tepeler (University College London arşivi).

⁵² Bu çalışmanın teknik detaylarını da içeren sonuçlar bir başka makalede değerlendirilecektir.

Fig. 12: Aaçana Höyük ekip üyeleri tarafından kerpiç hamurunun karılması (Fotoğraf M. Akar).

Fig. 13: Kalıplara dökülen ve kurutulan 40 x 40 x 12 cm boyutundaki kerpiçler (Fotoğraf M. Akar).

Fig. 14: Kerpiç kaplama uygulaması tamamlanan tripartit planlı Orta Tunç Çağı şehir kapısı (Fotoğraf M. Akar).

Fig. 15: Çamur sıvası tamamlanan tripartit planlı Orta Tunç Çağı şehir kapısının kuzeybatıdan görünümü. Sağda, 2024 yılında çalışmaların devam edeceği, batı kanatta ve üst kotta yer alan Geç Tunç Çağı kulesinin doğal koşullara maruz kalmış yapısal kalıntıları görülmekte (Fotoğraf M. Akar).

İYİLEŞTİREN, SÜRDÜRÜLEBİLİR KÜLTÜREL MİRAS

Bu noktada, özellikle deprem sonrası sürdürülebilir ve topluma kazandırılabilir kültürel miras farkındalığı yaratmak ve kültürel mirasın korunması sürecini kolektif çabaya dönüştürmeye imkân tanıyacak örnek çalışmalara değinmekte yarar vardır. Bütün inançların temelinde yer alan toprakla bir olma kavramı ve toprağın yaşam ve ölüm döngüsü içerisindeki maddi ve metafizik önemi, insanlık tarihi içerisinde binlerce yıllık geçmişe sahiptir⁵³. Sanayi devrimi, dünya savaşları, hızlı kentleşme gibi 19. ve 20. yüzyılların global sosyo-politik ve ekonomik süreçleri zaman içerisinde bireyin ve toplumların çevre ile olan bağının kopmasına ve yeni yaşam pratiklerinin şekillenmesine yol açmıştır. Anadolu ve Mezopotamya'da binlerce yıllık geçmişe sahip olan kerpiç mimari de bu modernleşme süreci içerisinde kaybolan bir geleneğe dönüşmüştür⁵⁴.

Günümüzde insanın etkileşim içerisinde olduğu dünyaya geri dönüşü olmayan zararlar vermesiyle somutlaşan insan-çevre kopukluğu beraberinde global ekolojik krizlerin tetiklenmesine yol açmıştır. Bundan 20 yıl öncesine kadar "iklim krizi" gibi kavramlar gündelik hayatımızın literatüründe yer almazken, 21. yüzyılın bir ekolojik krizler dönemi olduğu açıkça hissedilmektedir⁵⁵. Dünyanın doğal devrim süreci içerisinde oluşan 6 Şubat depremlerinin etkileri, bu nedendir ki hem bir doğal afet hem de insan-çevre ilişkilerindeki kopukluğun, sürdürülebilir, doğayla barışık ve ekolojik dengeyi göz ardı eden bir yapılaşmanın sonucu olduğu inkâr edilemez bir gerçekliktir⁵⁶.

Sayısı 50 bini aşan hayatların beton altında kaybedildiği bu afetin ardından, arkeolojik dokusu tamamıyla kerpiç ile şekillenen ve dört bin yıllık tarihi olan kent belleğinin temelini oluşturan toprak mimarinin korunması ve yaşatılmasının hem somut mirasın hem de günümüz bireylerinin ve toplumlarının deprem sonrası iyileşme sürecinde bir rolü olabilir mi? İyileştiren Arkeoloji yeni bir kavram olmakla beraber dünyadaki sayılı örnekleri savaşlar, doğal afetler gibi birçok farklı nedene bağlı oluşan toplumsal travmaların giderilmesinde kültür mirasının güçlü bir araca dönüşebileceğini göstermektedir⁵⁷.

UNESCO Dünya Kültür Mirası listesinde yer alan kerpiçten inşa edilmiş Cenne Camii (Mali), soyut ve somut mirasın en önemli temsilcilerinden biridir⁵⁸. Birey ve toplumların dini inançları çatısı altında, kolektif çabaları sayesinde ayakta kalabilen bu yapı, Açıcana Höyük'te gerçekleştirdiğimiz bu çalışmanın fikrîsel altlığını oluşturmaktadır. Her yıl çamur sıvasıyla yenilenen bu caminin yıllık bakımı sadece bir kurumun sorumluluğunda değildir. Çevrede yaşayan bütün toplumlar, dini bir görev olarak, yapının yıllık bakımını bir ritüelin parçası olarak beraber gerçekleştirmektedir. İnsan ve toprak arasında inançla şekillenen bu kolektif çaba, kültür mirasının yaşatılmasında eşsiz bir örnek olarak değerlendirilmelidir.

Açıcana Höyük'te 2023 yılı çalışmalarında görev alan ekip üyeleri, depremin yarattığı etkilerden fazlasıyla etkilenmişlerdir. Yakınlarını kaybeden ve yaşadıkları şehrin yok oluşuna tanıklık eden her bir bireyin zor koşullar altında çalıştığı bu proje bizleri bedenen yıpratırken, ruhen iyi-

⁵³ McElwee 2021; Krzywoszyńska – Marchesi 2020; Osorio G. Silvia 2020.

⁵⁴ Sheweka 2011.

⁵⁵ Hamilton ve diğ. 2015.

⁵⁶ Vuran ve diğ. 2024.

⁵⁷ Schaepe ve diğ. 2017; Everill ve diğ. 2020.

⁵⁸ Marchand 2013.

leştirmiştir. Hasar gören yapıların yıkımlarının devam ettiği bir kentte, birçok farklı ülkeden meslektaşın bir araya gelmesiyle, kültür mirasını sahiplenme ve yaşatma ortak bir çabaya dönüşmüştür. Bu bağlamıyla birbirine kenetlenen ve acılarını paylaşan ekip üyelerinin ortaya koyduğu ve bu makalede sunulan ilksel sonuçlar, arkeolojiyle iyileşme kavramının mütevazı bir örneği olarak sunulmuştur.

SONUÇ

Sürdürülebilir kültürel miras ve iyileştiren arkeoloji teması altında yürüttüğümüz çalışmaların toplumsal bellekte yer edinmesinin uzun vadede ve ancak çok kimlikli bir katılımcı çeşitliliğiyle sağlanabileceğinin vurgulanması gerekmektedir⁵⁹. Kentin korunmasına yönelik başlattığımız bu proje kapsamında farklı yaşlardaki bireylerin alanda yapılan çalışmalara katılabilme imkânının yerel ve merkezi yönetimler nezdinde sağlanmasıyla birlikte kültür mirasının yaşatılmasında toplumsal farkındalığın önü açılacaktır. Bugün sahada görev alan her bir bireyin elinden çıkan kerpiçler kendine özgü kimlikleriyle sembolik bir değer kazanmaktadır. Bu nedenle de depremlerde birçok kültürel değerini yitirmiş bir kentin sakinlerini ve ziyaretçilerini alanı sahiplenmeye davet eden bir soru sormak gerekmektedir. Bir kerpiç de sen yapmak ister misin?

⁵⁹ Apaydin 2018a; Apaydin 2018b; benzer çalışmalar için bkz. Gürsu 2021.

EXTENDED ABSTRACT

The February 6th Kahramanmaraş earthquakes had devastating effects on major cities of southeastern Türkiye and Syria, resulting in the death of over 50 thousand people and the destruction of nearly entire cities. The earthquakes also impacted many of the heritage sites in the region, including Tell Atchana, Alalakh, the capital city of the Kingdom of Mukish. Although the earthquake itself was a major event that caused heavy damage at Tell Atchana, the results presented in this article argue that the process of forgetting an archaeological heritage site located in close proximity to the Turkish-Syrian border has been more destructive than the earthquakes and should be therefore be examined in its historical context. Following the first publications by Charles Leonard Woolley, the wide academic and public interest in the results of the first campaigns at Tell Atchana was followed by a period of forgetting in both academia and the public. This paralleled by changes in the directions of Anatolian archaeology from the 1940s onwards, as well as socio-political developments in the region and changing environmental conditions, looked at here in a holistic fashion to provide a backbone for long-term heritage preservation strategies. Started before the earthquake, and turned into an emergency action plan, the preservation of the mudbrick monuments at Tell Atchana has brought forward the challenges raised by the difficulties of dealing with heavily decayed mudbrick architecture. Mud plastering over mudbricks walls covered with geotextile is presented as a sustainable and reversible method, particularly with its application tested in the Late Bronze Age Palace. The sealing of the mudbrick walls with geotextile allowed the control of vegetation growth, particularly that of the destructive desert-type plant Syrian Mesquite (*prosibis farcta*). This was followed by the application of mud plaster, a reversible method that creates a unity in the architectural presentation of the site. Further treatment strategies were performed by capping the heavily decayed Middle Bronze Age tripartite city gate with modern mudbricks made to Bronze Age standards (40 x 40 x 12 cm / 40 x 20 x 12 cm) produced at the site using the dump of Woolley's 1930s excavations. Making mudbricks and using them in the sealing of decaying walls is presented as the most effective method for long-term, sustainable heritage preservation. Both practices involve dealing with the earth and earthen architecture, creating physical and symbolic attachments to mother nature and the site for the team members who were directly impacted by the earthquakes and actively worked at the site afterwards. The heritage preservation efforts at Tell Atchana have highlighted the healing potential of archaeological research, particularly by being involved in the preservation of heritage, and have aided in the rehabilitation of individuals and societies traumatized by a major catastrophe.

KAYNAKÇA

Akar, M. 2014. "Bir Başkenti Tanıtmak: Yeni Hatay Arkeoloji Müzesi, Alalah Sergi Salonu / Presenting a Capital City: The Alalakh Gallery in the New Hatay Archaeological Museum." *ANMED* 12:261-266.

Akar, M. 2017. "Late Middle Bronze Age International Connections: An Egyptian Style Kohl Pot from Alalakh." E. Kozal – M. Akar – Y. Heffron – Ç. Çilingiroğlu – T. E. Şerifoğlu ve diğ. (eds.), *Questions, Approaches, and Dialogues in the Eastern Mediterranean Archaeology. Studies in Honor of Marie-Henriette and Charles Gates*, Münster: Alter Orient und Altes Testament, 215-228.

Akar, M. 2018. "Arkeolojik ve Tarihsel Bağlamı İçerisinde Mitanni İmparatorluğu'nun Batı Sınırı: Alalah (Aççana Höyük) Geç Tunç Çağı Tabakalarına Ait Bir Değerlendirme." *Colloquium Anatolicum* 17:33-56.

Akar, M. 2019. "Excavation Results." K. A.Yener – M. Akar – M. T. Horowitz (eds.), *Tell Atchana, Alalakh Volume 2: The Late Bronze II City. 2006-2010 Excavation Seasons*. İstanbul: Koç University Press, 10-76.

Akar, M. – M. Bulu – T. Ingman – U. Avşar – K. A. Yener 2024a. "Mukış Krallığı'nın Başkenti Aççana Höyük, Eski Alalah Kenti Çok Yönlü Arkeolojik Araştırmaları: Yeni Sorular, Yeni Sonuçlar." *Arkeoloji ve Sanat* 175:17-36.

Akar, M. – O. H. Kirman – M. Bulu – H. Maloigne – T. Ingman – G. Tektaş – B. K. Ecer. 2024b. "Embracing Heritage, Empowering Communities: Visualizing Fieldwork and the 6 February 2023 Earthquakes at the Bronze Age City of Tell Atchana, Alalakh." *JFA* 49:1-24. DOI: 10.1080/00934690.2024.2375185

Akar, M. – D. Kara 2020. "The Formation of Collective, Political and Cultural Memory in the Middle Bronze Age: Foundation and Termination Rituals at Toprakhisar Höyük."

AnatSt 70:77-103. DOI: 10.1017/S0066154619000139

Akar, M. – K. A. Yener – M. Bulu – T. Ingman 2021. "A Fresh Perspective on the Middle Bronze Age at Tell Atchana Alalakh: The 2007-2019 Seasons." S. R. Steadman – G. McMahon (eds.), *The Archaeology of Anatolia, Volume IV: Recent Discoveries (2018-2020)*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 75-95.

Altunsu, E. – O. Güneş – S. Öztürk – S. Sorosh – A. Sarı ve diğ. 2024. "Investigating the structural damage in Hatay province after Kahramanmaraş-Türkiye earthquake sequences." *Engineering Failure Analysis* 157:107857. DOI: 10.1016/j.eng-failanal.2023.107857

Apaydin, V. 2018a. "Critical Community Engagement in Heritage Studies." C. Smith (eds.), *Encyclopedia of Global Archaeology* (2nd ed.). Cham: Springer International Publishing, 2791-2797.

Apaydin, V. 2018b. "Introduction: Approaches to Heritage and Communities." V. Apaydin (ed.), *Shared Knowledge, Shared Power Engaging Local and Indigenous Heritage*. Cham: Springer International Publishing, 1-8.

Arauz, E. 2014. "Aççana Höyük, Alalah'ta Arkeo-Park Projesi ve Toplumsal Arkeoloji Çalışmaları / The Arkeo-Park Project and Community Engagement at Tell Atchana, Alalakh." M. Akar – H. Maloigne (eds.), *Unutulmuş Krallık. Antik Alalah'ta Arkeoloji ve Fotoğraf / The Forgotten Kingdom. Archaeology and Photography at Ancient Alalakh*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 99-113.

Ardıç, N. 1937. *Antakya-İskenderun Etrafındaki Türk Davasının Tarihi Esasları*. İstanbul: Tecelli Basımevi.

Avşar, U. – M. Akar – C. Pearson 2019. "Geoarchaeological Investigations in the Amuq Valley of Hatay: Sediment Coring Project in the Environs of Tell Atchana." H. Sözbilir – Ç. Özkaymak – B. Uzel – Ö. Sümer – M. Softa ve diğ. (eds.), *The Proceedings and Abstracts Book 72nd Geological Congress of Turkey with international participation*. Ankara: TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları, 798-802.

Balossi Restelli, F. – M. Frangipane – A. Tuna 2017. "Arslantepe'nin Korunması ve Sunumu: Erken Devlet Merkezinin Korunması ve Sunumu Kapsamında Sürdürülmekte Olan Çalışmalar." *Arkeoloji ve Sanat* 156:35-42.

Barnard, H. – W. Z. Wendrich – A. Winkels – J. E. M. F. Bos – B. L. Simpson ve diğ. 2016. "The Preservation of Exposed Mudbrick Architecture in Karanis (Kom Aushim), Egypt." *JFA* 41(1):84-100. DOI: 10.1080/00934690.2015.1131109

Boyoğlu, C. S. – I. Chike – G. Caspari – T. Balz. 2023. "Assessing the Impact of the 2023 Kahramanmaraş Earthquake on Cultural Heritage Sites Using High-Resolution SAR Images." *Heritage* 6(10):6669-6690. DOI: 10.3390/heritage6100349

Bulu, M. 2017. "A New Look at the Periphery of the Hittite Empire: Re-evaluating Middle and Late Bronze Age Settlements of the Amuq Valley in the Light of Ceramics." M. Alparslan (ed.), *Places and Spaces in Hittite Anatolia I: Hatti and the East. Proceedings of an International Workshop on Hittite Historical Geography in Istanbul, 25th-26th October 2013*. İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, 185-208.

Chiari, G. 1990. "Chemical Surface Treatment and Capping Techniques of Earthen Structures: A Long-term Evaluation." N. Agnew – M. Taylor – A. A. Balderrama – H. Houben

(eds.), *6th International Conference on the Conservation of Earthen Architecture: Las Cruces, New Mexico, USA, October 14-19, 1990*. Los Angeles: The Getty Conservation Institute, 267-273.

Comer, D. C. 2020. "Conservation and Preservation in Archaeology in the Twenty-First Century." C. Smith (ed.) *Encyclopedia of Global Archaeology*. Cham: Springer International Publishing.

Çakırlar, C. – S. İkrâm 2016. "When elephants battle, the grass suffers.' Power, Ivory and the Syrian Elephant." *Levant* 48(2):167-183. DOI: 10.1080/00758914.2016.1198068

Everill, P. – R. Bennett – K. Burnell 2020. "Dig In: An Evaluation of the Role of Archaeological Fieldwork for the Improved Wellbeing of Military Veterans." *Antiquity* 94(373):212-227. DOI: 10.15184/aqy.2019.85

Frankfort, H. 1952. "The Origin of the Bit Hilani." *Iraq* 14(2):120-131.

Fraser, J. 2017. <https://www.britishmuseum.org/blog/idrimi-3500-year-old-refugee> (erişim tarihi: 01.06.2024)

Gasche, H. – Birchmeier, W. 1981. "Contribution a l'étude de la vouite en briques crues." *Akkadica* 24:1-16.

Gates, M.-H. 1981. "Alalakh Levels VI and V: A Chronological Reassessment." *SMS* 4(2):11-50.

Gates, M.-H. 2000. "Kinet Höyük (Hatay, Turkey) and MB Levantine Chronology." *Akkadica* 119-120:77-101.

Gürsu, I. (ed.) 2021. *Teorik Çerçevesi ve Güncel Uygulamaları ile Toplum Arkeolojisi*. London: British Institute at Ankara.

Hamilton, C. – F. Gemenne – C. Bonneuil (eds.) 2015. *The Anthropocene and the Global Environmental Crisis*. New York: Routledge.

- Harmansah, Ö. 2007. "Upright Stones and Building Narratives: Formation of a Shared Architectural Practice In the Ancient Near East." J. Cheng – M. H. Feldman (eds.), *Ancient Near Eastern Art in Context. Studies in Honor of Irene J. Winter by Her Students*. Leiden, Boston: Brill, 69-99.
- Harrison, T. P. 2017. "Royal Self-Depiction and Legitimation of Authority in the Levantine Monarchies of the Iron Age in Light of Newly Excavated Royal Sculptures at Tell Tayinat." C. Levin – R. Müller (eds.), *Herrschaftslegitimation in vorderorientalischen Reichen der Eisenzeit*. Tübingen: Mohr Siebeck, 277-300.
- Hodder, I. 2010. "Cultural Heritage Rights: From Ownership and Descent to Justice and Well-being." *Anthropological Quarterly* 83 (4):861-82.
- Horowitz, M. T. – L. S. Dodd – A. Green – D. Rytter 2019. "Survey and Geophysical Research at Tell Atchana, 2006-2010." K. A. Yener – M. Akar – M. T. Horowitz (eds.), *Tell Atchana, Alalakh Volume 2: The Late Bronze II City. 2006-2010 Excavation Seasons*. İstanbul: Koç University Press, 93-125.
- Horowitz, M. T. 2019. The Local Ceramics of Late Bronze II Alalakh." K. A. Yener – M. Akar – M. T. Horowitz (eds.), *Tell Atchana, Alalakh Volume 2: The Late Bronze II City. 2006-2010 Excavation Seasons*. İstanbul: Koç University Press, 193-249.
- Karul, N. 2022. "Şanlıurfa Neolitik Çağ Araştırmaları Projesi: Taş Tepeler." *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 169:8-14.
- Kavazanjian, E. 2004. "The Use of Geosynthetics for Archaeological Site Reburial." *Conservation and Management of Archaeological Sites* 6(3-4):377-93.
- Krzywoszynska, A. – G. Marchesi 2020. "Toward a Relational Materiality of Soils: Introduction." *Environmental Humanities* 12(1): 190-204. DOI: 10.1215/22011919-8142297
- Lauinger, J. 2015. *Following the Man of Yamhad. Settlement and Territory at Old Babylonian Alalah*. Leiden, Boston: Brill.
- Magness-Gardinier, B. 1994. "Urban-Rural Relations in the Bronze Age Syria. Evidence from Alalah Level VII Palace Archives." G. M. Schwartz – S. E. Falconer (eds.), *Archaeological Views from the Countryside: Village Communities in Early Complex Societies*. Washington: Smithsonian Institution, 37-47.
- Maloigne, H. 2017. "How Idrimi came to London: Diplomacy and the Division of Archaeological Finds in the 1930s." *Museum History Journal* 10 (2):200-216. DOI: 10.1080/19369816.2017.1328874
- Marchand, T. H. J. 2013. "The Djenné Mosque. World Heritage and Social Renewal in a West African Town." V. Oskar (ed.), *Religious Architecture*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 117-148.
- Matthiae, P. 1985. *I Tesori di Ebla* (2nd ed.). Roma: Laterza&Figli Spa.
- McElwee, P. 2021. "The Role of Soils in Learning and Inspiration, Physical and Psychological Experiences, and in Supporting Identities." *Philosophical Transactions of the Royal Society B* 376(1834):20200184. DOI: 10.1098/rstb.2020.0184
- Meng, J. – T. Kusky – W. D. Mooney – E. Bozkurt – M. N. Bodur ve diğ. 2024. "Surface deformations of the 6 February 2023 earthquake sequence, eastern Türkiye." *Science* 383(6680):298-305. DOI: 10.1126/science.adj377
- Mickel, A. – P. Filipowicz – L. Bennison-Chapman. 2021. "A Quarter-century of Community Engagement at Çatalhöyük." I. Hodder –

C. Tsoraki (eds.) *Communities at Work. The Making of Çatalhöyük*. London: British Institute at Ankara, 13-26.

Mielke, D. P. 2018. "Hittite Fortifications Between Function and Symbolism." A. Ballmer – M. Fernandez-Götz – D. P. Mielke (eds.), *Understanding Ancient Fortifications. Between Regionality and Connectivity*. Oxford & Philadelphia: Oxbow Books, 63-82.

Oates, D. 1990. "Innovations in Mud-Brick: Decorative and Structural Techniques in Ancient Mesopotamia." *WorldArch* 21(3):388-406.

Osorio G. Silva, L. 2020. "The Myth of the Mundane: The Symbolism of Mud Brick and Its Architectural Implications." *JARCE* 56:181-197. DOI: 10.5913/jarce.56.2020.a012

Özbaşaran, M. – G. Duru – D. Teksöz – D. Teksöz – S. Omacan 2010. "Yaşayan Geçmiş Aşıklı Höyük." *TÜBA-KED* 8: 215-228.

Özdoğan, M. 2006a. *Arkeolojinin Politikası ve Politik Bir Araç Olarak Arkeoloji*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Özdoğan, M. 2006b. "Türkiye Arkeolojisine Tarihsel Süreç İçinde Bir Bakış." Ü. Yalçın – C. Pulak – R. Slotta (eds.), *Uluburun Gemisi. 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti*. İstanbul: Deutsches Bergbau-Museum Bochum Yayınları, 29-46.

Özdoğan, M. 2011. *50 Soruda Arkeoloji*. İstanbul: 7 Renk Basım Yayın ve Filmcilik.

Pasiecznik, N. – P. Harris – S. Smith 2004. *Identifying Tropical Prosopis Species: A Field Guide*. Coventry: HDRA.

Redford, S. (ed.) 2014. *Antioch on the Orontes. Early Explorations in the City of Mosaics / Asi'deki Antakya. Mozaikler Şehrinde İlk Araştırmalar*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Ren, C. – Z. Wang – T. Taymaz – N. Hu – H. Luo ve diğ. 2024. "Supershear triggering and cascading fault ruptures of the 2023

Kahramanmaraş, Türkiye, earthquake doublet." *Science* 383(6680):305-311. DOI: 10.1126/science.adi151

Schaepe, D. M. – B. Angelbeck – D. Snook – J. R. Welch 2017. "Archaeology as Therapy: Connecting Belongings, Knowledge, Time, Place, and Well-Being." *CurrAnthr* 58(4):502-533. DOI: 10.1086/692985

Seeher, J. 2007. *Hattusa Kerpiç Kent Suru*. İstanbul: Ege Yayınları.

Sheweka, S. 2011. "Using Mud Bricks as a Temporary Solution for Gaza Reconstruction." *Energy Procedia* 6:236-240. DOI: 10.1016/j.egypro.2011.05.027

Smith, S. 1949. *The Statue of Idri-mi*. London: The British Institute of Archaeology in Ankara.

Ussishkin, D. 1989. "The Erection of Royal Monuments in City Gates." K. Emre – B. Hrouda – M. Mellink – N. Özgüç (eds.), *Anatolia and the Ancient Near East. Studies in Honor of Tahsin Özgüç*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 487-496.

Varnacı Uzun, F. – M. Somuncu 2023. "Depremler Sonrası Antakya Kentsel Kültürel Mirası Hakkında Değerlendirme." *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi* 10(1):9-23.

von Dassow, E. 2008. *State and Society in the Late Bronze Age: Alalah under the Mittani Empire*. Bethesda, Md.: CDL Press.

Vuran, E. – C. Serhatoğlu – M. Ö. Timurağaoğlu – E. Smyrou – İ. E. Bal ve diğ. 2024. "Damage observations of RC buildings from 2023 Kahramanmaraş earthquake sequence and discussion on the seismic code regulations." *Bulletin of Earthquake Engineering*. DOI: 10.1007/s10518-023-01843-3

Welton, L. – S. Batiuk – T. P. Harrison – D. R. Lipovitch – M. Capper 2011. "Tell Tayinat in the Late Third Millennium. Recent Investigations of the Tayinat Archaeological Project

2008-2010." *Anatolica* 37:147-185. DOI: 10.2143/ANA.37.0.2073787

Williams, T. 2018. "The Conservation and Management of Archaeological Sites." *Conservation Perspectives. The GCI Newsletter* 33:5-9.

Woolley, C. L. 1953. *A Forgotten Kingdom: A Record of the Results Obtained from the Recent Important Excavations of Two Mounds, Atchana and Al Mina, in the Turkish Hatay*. Baltimore: Penguin Books.

Woolley, C. L. 1955. *Alalakh: An Account of the Excavations at Tell Atchana in the Hatay, 1937-1949*. London: Society of Antiquaries of London.

Yener, K. A. 2005. "The Amuq Valley Regional Projects." K. A. Yener (ed.) *The Amuq Valley Regional Projects. Vol. 1, Surveys in the Plain of Antioch and Orontes Delta, Turkey, 1995-2002*. Chicago: University of Chicago, 1-23.

Yener, K. A. 2013. "New Excavations at Alalakh: The 14th-12th Centuries BC." K. A. Yener (ed.), *Across the Border: Late Bronze-Iron Age Relations between Syria and Anatolia. Proceedings of a Symposium held at the Research Center of Anatolian Studies, Koç University, Istanbul May 31-June 1, 2010*. Leuven: Peeters, 11-36.

Yener, K. A. 2021. "Some Thoughts about Middle Bronze Age Alalakh and Ugarit: Reassessing an Alalakh Wall Painting with Archival Data." V. Matoian (ed.), *Ougarit, un anniversaire. Bilans et recherches en cours*. Leuven-Paris-Bristol: Peeters, 573-588.

Yener, K. A. – M. Akar 2013. "Alalakh-Tell Atchana." M. Doğan-Alparslan – M. Alparslan (eds.), *Hititler. Bir Anadolu İmparatorluğu / Hittites. An Anatolian Empire*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 264-271.

Yener, K. A. – M. Akar 2020. "A Mitannian Period Mold from Alalakh: Digging below the

Floor of Idrimi's Level IV Palace." F. Balossi Restelli – A. Cardarelli – G. M. Di Nocera – L. Manzanilla – L. Mori ve diğ. (eds.), *Pathways through Arslantepe. Essays in Honour of Marcella Frangipane*. Viterbo: Università Sapienza di Roma and Edizioni Sette Città, 289-300.

Yener, K. A. – C. Edens – J. J. Casana – B. Diebold – H. Ekstrom ve diğ. 2000. "Tell Kurdu Excavations 1999." *Anatolica* 26:31-117.